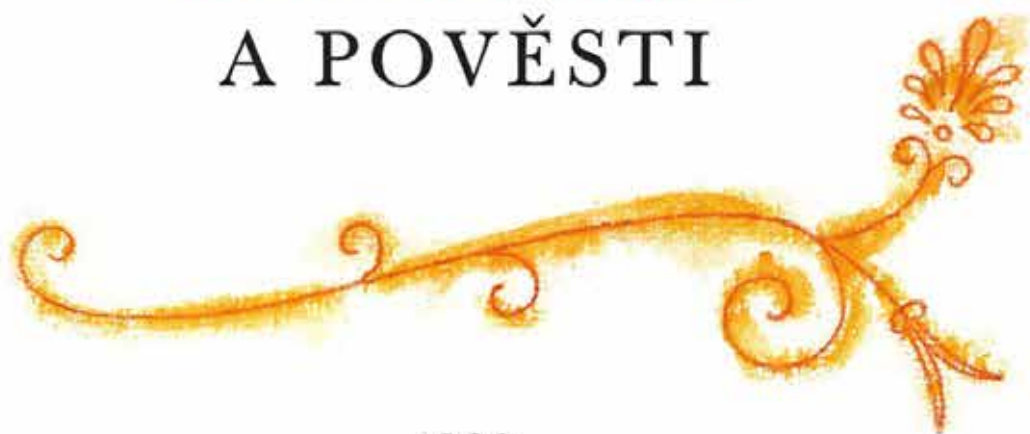

Eduard Petiška

STARÉ
ŘECKÉ BÁJE
A POVĚSTI

ARGO

Argo 2017

STARÉ
ŘECKÉ BÁJE
A POVĚSTI

Eduard Petiška

STARÉ
ŘECKÉ BÁJE
A POVĚSTI

Ilustroval
Zdeněk Sklenář

Kniha vznikla ve spolupráci
s Galeríí Zdeněk Sklenář

Galerie Zdeněk Sklenář

© Argo, 2017

© Eduard Petiška, 1961

Illustrations © Zdeněk Sklenář, 1961

ISBN 978-80-257-2091-2 (váz.)

ISBN 978-80-257-2130-8 (bibliofilie)

ISBN 978-80-257-2191-9 (e-kniha)

PAMÁTCE

Ivana Bureše
Josefa Krále
Augustina Krejčího
Františka Rutha
Ferdinanda Stiebitze
Otmara Vaňorného

P R O M E T H E U S

Modrá obloha se zhlížela ve vodách a vody byly plné ryb. V povětří létala hejna ptáků a na zemi se pásala na lukách stáda. Ale nikdo stáda nehlídal, nikdo nelovil ryby a nikdo nenaslouchal ptačímu zpěvu. Na zemi chyběl člověk.

Smutně bloudil po zemi Prometheus, potomek božského rodu Titánů, a marně hledal živé bytosti, které by chodily vzpřímeně jako on a které by

se mu podobaly tváří. Viděl však hlínu, dávající život trávě, rostlinám a stromům, a spatřil husté deště, snášející se na zem. Dešťová voda udržovala v přírodě život, a tam, kde nepršelo, umíraly stromy i keře a narůstala poušť. Když Prometheus poznal sílu země a vody, smísil hlínu s dešťovou vodou a vytvořil sochu prvního člověka. Podobala se bohům. Pallas Athéna, bohyně jasného rozumu a moudrosti, vdechla neživé soše ducha a šedivá hlína zrudověla, začalo v ní bušit srdce a doposud nehybné nohy a paže učinily první pohyby. Tak poslal Prometheus na svět první lidi.

Dlouho lidé nevěděli, jak užívat ducha – daru Pallas Athény. Žili jako malé děti. Viděli, ale nepoznávali, slyšeli, ale nerozuměli, chodili po zemi jako ve snu. Nedovedli pálit cihly, ani přitesávat trámy, ani stavět domy. Jako mravenci se hemžili po zemi i pod zemí v temných koutech slují. Nevěděli dokonce, že se jaro střídá s létem, léto s podzimem a podzim se zimou.

Tu se vydal Prometheus mezi lidi a učil je stavět domy, učil je číst, psát a počítat a rozumět přírodě. Naučil lidi zapřahat zvířata do jha i sestrojovat povozy, aby lidé nemuseli nosit břemena na zádech. Ukázal jim, jak se stavějí lodě a jak plachty ulehčí veslařům práci. Vedl je do hlubin země za skrytými poklady. Měď, železo, stříbro i zlato začaly opouštět pod pilnými rukama horníků podzemní ložiska.

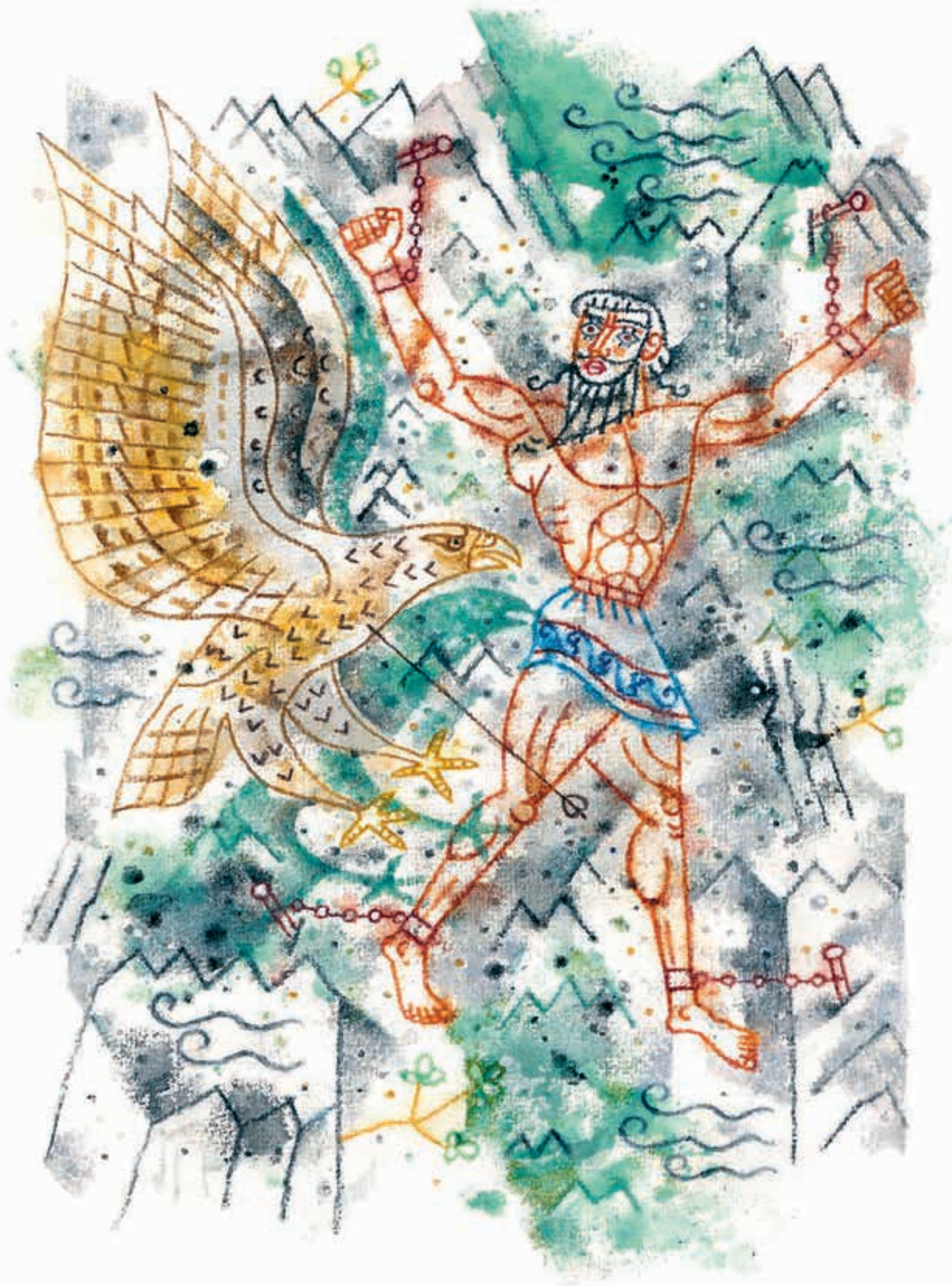
Dříve lidé neznali léku, nevěděli, co jim prospívá a co škodí. Prometheus jim poradil, jak mísit hojivé masti a uzdravující léky. Odhalil užaslým lidem všechna umění a lidé se horlivě všemu učili.

Bohové, shromáždění na hoře bohů, na Olympu, pozorovali nedůvěřivě pokolení lidí na zemi, které se naučilo od Promethea práci, vědám i umění. Zvláště vládce všech bohů, Zeus*, se mračil den ode dne víc a víc. Zavolal si Promethea a řekl mu:

„Naučil jsi lidi pracovat a myslet, ale nenaučil jsi je ještě dobře, jak mají ctít bohy a jak jim obětovat, jak se jim klanět. Víš přece, že na bozích záleží, bude-li rok úrodný nebo chudý, navštíví-li zemi mor nebo blahobyt. Bohové vládnou nad osudy lidí. I já sám vrhám své blesky, kam se mi zachce. Jdi k lidem a řekni jim, aby nám obětovali, nebo je stihne náš hněv.“

*) Skloňujeme: 1. p. Zeus, 2. p. Dia, 3. p. Diovi atd.

„Lidé budou přinášet bohům oběti,“ odpověděl Prometheus, „ale ty, Die, si přijď vybrat, co mají obětovat.“

A Prometheus zabil býka, maso ukryl do býčí kůže a navrch položil žaludek. Na druhou hromadu dal kosti, ale obalil je tukem tak, že je nebylo vidět. Hromada kostí obalených tukem byla větší a zdála se i lepší. Sotva Prometheus všechno připravil, ucítil Zeus příjemnou vůni chystané oběti a sestoupil z nebes na zem k Prometheovi.

Prometheus spatřil Dia a zvolal:

„Bohové, vyberte si, který díl je vám milejší. Co, vládce bohů, vybereš, to budou smrtelní lidé obětovat.“

Zeus poznal, že ho chce Prometheus oklamat. Nedal však najevo hněv a naschvál vyvolil hromadu lesknoucí se tukem.

Prometheus přistoupil s úsměvem k hromadě a odhrnul tuk. Objevily se holé kosti. Když odkryl býčí kůži, zavonělo čerstvé maso. Od těch dob obětovali lidé bohům tuk a kosti, maso si ponechávali pro sebe.

Zeus nenechal smělý Prometheův čin bez trestu. Rozhodl se, že lidem vezme oheň. Případla jim lepší část, maso, ať je tedy jedí syrové. Vládce bohů poručil ihned mračnům, aby lijákem uhasila všechna ohniště. Divoký vítr rozmetal horký popel a odnesl jej do moře. Tak ztratili lidé oheň, který potřebovali nutně k životu a práci. Nemohli péci chléb ani vařit, kovárny zpustly a dílny osiřely. Za chladných dnů a mrazivých nocí nebylo kde se ohřát.

Prometheus viděl neštěstí seslané na lidi, cítil s nimi a neopustil je. Věděl, že v Diově paláci plápolá dnem i nocí jasný oheň. Vplížil se proto v noční tmě na horu Olymp do zlatého paláce vládce bohů. Potichu, nikým nepozorován, vzal trochu ohně z Diova krbu a ukryl jej v duté holi. S ohněm se vesele vrátil zpátky k lidem. Přinesl jim, po čem tolik toužili.

Zase se pozvedly plameny na lidských ohništích i v dílnách a vůně vařených pokrmů a pečeného masa stoupala k nebesům a dotkla se i nosu vládce bohů. Zeus shlédl na zem a spatřil kouř stoupající z komínů. Rozhněval se zlým hněvem bohů. Ihned určil lidem nový trest. Zavolal k sobě chromého boha Hefaista, který byl vyhlášený umělec. Bydlel pod kouřícími sopkami, kde měl své dílny. Tomu poručil, aby zhotovil sochu krásné dívky. Hefaistos poslechl a zanedlouho stála před Diem nádherná socha, jakou svět neviděl. Zeus jí vdechl život. Bohyně Athéna jí dala skvostný

závoj, bělostné roucho a skvělý pás, bohyně krásy Afrodita jí dala nadpozemský půvab a Hermes, posel bohů, jí daroval živou řeč a milý a úlisný hlas. Potom ji ověnčili. Zeus jí vložil do rukou zlatou schránku a nazval dívku Pandorou, vším obdařenou. Lstivý Hermes odvedl Pandoru na zem k Prometheovu bratru Epimetheovi.

Prometheus často bratra varoval, aby nepřijímal od bohů žádné dary. Ale Epimetheus při pohledu na krásnou Pandoru zapomněl na všechno varování a na všechny rady. Vlídne jí přijal do domu i se zlatou schránkou. Byl zvědav, co mu bohové ve schránce posílají, a požádal dívku, aby pozvedla víko.

Pandora ochotně schránku otevřela. Se svištěním, kvílením a nářkem vylétly ze zlaté schránky zlé nemoci, bolesti, bída a strasti, zakroužily nad domem a rozletěly se po celém světě, jenž doposud neznal nic z takového zla. I Pandora se polekala a rychle víko zase přiklopila. Všechno zlé ze schránky vyletělo a zbyla v ní jen naděje. Nemoci a strasti ji přitiskly až k samému dnu, a proto jí do světa vyrazilo tak málo.

Nemoci a bída začaly obcházet lidská obydlí a v patách za nimi přicházela smrt. Bolest a těžké myšlenky budily lidi ze spánku a zlé sny jim tížily hrud'. Jen naděje, jenom naděje bylo mezi lidmi málo. Zůstala téměř celá uzamčena v Pandořině schránce.

Diův hněv se snesl i na Promethea. Vládce bohů vyslal Hefaista s pomocníky, aby přikovali odbojného Promethea nejtěžšími a nejpevnějšími řetězy k vysoké skále v pohoří Kavkazu. Nerad poslechl Hefaistos rozkazu vládce bohů a přikoval Promethea ke skále tak těsně, že se nemohl ani pohnout.

Vysoko nad propastí, v které pluly cáry mlh, visel Prometheus mezi nebem a zemí, ale nepokořil se, neprosil Dia o milost.

Když Zeus viděl, že Prometheus neprosí o milost a že hrdě nese svůj osud, vyslal za Prometheem na Kavkaz obrovského orla. Orel přilétal každého dne k upoutanému Prometheovi, trhal mu ostrým zobanem játra z těla a živil se jimi. V noci játra Prometheovi znovu narůstala a orel měl ráno připravenou novou potravu. K takovému trápení odsoudil Zeus Promethea navěky. Uplynulo mnoho let, ale Prometheus se nepodrobil.

Po staletích, která Prometheus prožil v mukách a osamění, spatřil hrdinu připoutaného ke kavkazské skále Herakles, syn Dia, vládce bohů. Ubíral se tudy na cestě za zlatými jablky Hesperidek. Právě přilétal orel, aby se

nasytil. Herakles odložil kyj, napjal luk, namířil a jedinou ranou zabil zlého dravce. Potom rozdrtil Prometheovy okovy a daroval mu svobodu. Aby však byl Zeus usmířen a splnila se jeho kletba, musel Prometheus nosit železný prsten, v němž byl zachycen kousek kamene z kavkazské skály. Tak byl Prometheus navěky připoután, jak Zeus určil.

A od těch dob nosí lidé prsteny s kamenem na památku Prometheova činu. Nosí je dodnes, i když už dávno zapomněli na Promethea, který se nechtěl pokořit před bohy a v neštěstí stál věrně při lidech.

P O T O P A

K vládci bohů Diovi se donesla pověst o tom, jak jsou lidé zkažení a jak se neštítí ani zločinů. Řekl si, že sestoupí na zem. Chtěl se přesvědčit na vlastní oči, zda lidé opravdu loupí a vraždí a uctívají lež místo pravdy a posmívají se bohům.

S lítostí a rozhořčením poznával všude, kam se na své pouti dostal, že lidé jsou ještě horší, než vyprávěly pověsti. Jeden druhému kradl a přítom

mu lhal do očí, hostitelé přepadali své hosty ve spánku a pobíjeli je, děti se těšily na smrt svých rodičů a s touhou očekávaly dědictví, ženy vařily jedy svým mužům a bratr napínal luk proti bratrovi. Diovi bylo lépe, když procházel skalnatými, liduprázdnými končinami než v městech a vesnicích mezi lidmi.

Jednoho večera došel Zeus k paláci arkadského krále, který se jmenoval Lykaon. Lidé poznali, že se blíží bůh, a začali se modlit. Král Lykaon se však lidem posmíval. Uvidíme, myslil si Lykaon, je-li ten pocestný bohem. Vyzkouším ho. Měl v paláci jako rukojmí muže z kmene Molossů. Jednoho z nich zabil a dal ho uvařit. Až se pocestný nasytí lidského masa a upadne do hlubokého spánku, chtěl Lykaon zavraždit i jeho.

Služebníci předložili Diovi mísy s kouřícím pokrmem. Zeus poznal, jakou neblahou hostinu mu král uchystal, a zahořel hněvem. Seslal na palác zločinného krále Lykaona blesk a ohlušující hrom se rozlehl po celém království. Odevšad vyšlehly plameny a lačně polykaly králův majetek. Lykaon sám vyrazil ve smrtelných úzkostech z hořícího domu a prchal před Dioovým hněvem. Otvíral ústa, ale oněměl děsem. Když se mu konečně vrátil hlas a chtěl křičet, vydralo se mu z úst vytí. Padl na všechny čtyři a cítil, jak mu nohy a ruce a celé tělo obrůstá srstí, jak se mu protahuje obličej. Z Lykaona se stal vlk, věčně toužící po krvi. Od těch dob obchází stáda pasoucí se na loukách a oči mu divoce jiskří jako dříve, dokud ještě byl králem.

Zeus se vrátil na nebesa a svolal sněm bohů. Bohové spěchali po Mléčné dráze do mramorové síně, kde na trůně seděl Zeus, rozhněvaný a zamýšlený. Sotva se shromáždili, zahřměl hlas vládce bohů. Vyprávěl jim o tom, co na zemi spatřil a zažil.

„Jeden palác jsem už rozdrtil bleskem,“ řekl, „ale je třeba potrestat všechny lidi. Chtěl jsem sežehnout zemi ohněm svých blesků, obávám se však, že by od takového obrovského požáru chytilo ovzduší i širá nebesa. Vždyť všichni známe věštbu, že přijde doba, kdy země, moře i nebesa vzplanou a svět zajde v plamenech. Proto sešlu na zem potopu a omyji tvář země od špatností a nehodného lidského pokolení.“

A Zeus dá uzavřít do jeskyní severák s větry rozhánějícími mraky a vypustí jižní vítr. Jižní vítr zamává mokřými křídly a vzlétne, na čele mu sedí hustá mlha a z šedivých vousů mu stéká déšť. Pravicí tiskne a trhá